

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI

**«TASDIQLAYMAN»
Toshkent tibbiyot akademiyasi
Ekspert kengashi raisi t.f.d., professor**

_____ **X.S. Axmedov**
« _____ » _____ **2023 y.**

**Najmutdinova D. K. , Qayumova D.T., Shodiyeva X. T.,
Chorieva G.Z. Sidikhodjaeva M.A.**

**METABOLIK SINDROMLI AYOLLARDA “CHORTOQ” MINERAL
SUVINING KLINIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH**

(uslubiy tavsiyanoma)

Toshkent-2023

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI**

**METABOLIK SINDROMLI AYOLLARDA “*CHORTOQ*” MINERAL
SUVINING KLINIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH**

USLUBIY TAVSIYANOMA

TOSHKENT – 2023

Tuzuvchi muassasa: Toshkent tibbiyot akademiyasi “Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya” kafedrasini.

Mualliflar:

Najmutdinova D.K. - TMA Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasini mudiri, t.f.d., professor

Qayumova D.T. - TMA Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasini dotsenti, t.f.d.

Shodieva X.T. – TMA Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasini katta o‘qituvchisi, t.f.n.

Chorieva G.Z. - TMA Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasini katta o‘qituvchisi, t.f.n.

Sidikhodjaeva M.A. – TMA Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasini, t.f.n.

Taqrizchilar:

Karimova F.D. - ToshIUV akusherlik va ginekologiya kafedrasini mudiri, tibbiyot fanlari doktori, professor.

Saijalilova D.D. – tibbiyot fanlari doktori, TMA 2-sonli akusherlik va ginekologiya kafedrasini professori.

Uslubiy tavsiyalar “Onalik va bolalikni muhofaza qilish” muammoli komissiyasi tomonidan ko‘rib chiqildi Bayonnoma №9. 11.05.2023yil

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi Toshkent Tibbiyot Akademiyasi muvofiqlashtiruvchi Exspert kengashi Bayonnomasi “20”06.2023y. №06.-23/97-t

Uslubiy tavsiyalar keng profildagi shifokorlar uchun mo‘ljallangan: umumiy amaliyot shifokorlari, akusher-ginekologlar, akusherlik va ginekologiya kafedralari o‘qituvchilari, tibbiyot oliy o‘quv yurtlari talabalari va magistrleri, shuningdek, shifokorlar malakasini oshirish institutlari.

QISTQARMALAR RO‘YXATI

MS	Metabolik sindrom
BA	Bel aylanasi
SA	Son aylanasi
TVI	Tana vazni indeksi
IR	Insulinorezistentlik
MMS	Menopausal metabolik sindrom
AG	Arterial gipertenziya
GI	Giperinsulinemiya

KIRISH

**METABOLIK SINDROMLI AYOLLARDA “CHORTOQ” MINERAL
SUVINING KLINIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH**

Keyingi 25 yil ichida metabolik sindrom (MS) o‘shish sur‘atining 50% ga oshishi kutilmoqda [1,9]. Ayollarda metabolik sindrom o‘tkir yurak-qon tomir kasalliklari xavfini 2 marta va umumiy o‘limni 1,5 baravar oshiradi [2,10].

1998 yilda JSST ekspertlari guruhi MS uchun mezonlarni taklif qildi, ular The National Cholesterol Education Program (NCEP) 2005, Adult Treatment Panel III (ATP III), 2009; International Diabetes Federation (IDF) (IDF) va Butunrossiya kardiologlar ilmiy jamiyati (VNOK), 2009 tomonidan bir necha marta qayta ko‘rib chiqilgan (1-jadval) [3,11].

1-jadval.

Metabolik sindromning zamonaviy mezonlari

Ko‘rsatgichlar	NCEP-ATP III, AHA, (2013)	BHOK,(2009)**
	5 tadan 3ta belgining mavjudligi	Asosiy belgi,
BA	>80 sm (yevroid, osiyoliklar)	>80 cm
		Qo‘shimcha mezonlar:
Trigliserid	> 150 mg/dl yoki 1,7 mmol/l*	> 150 mg/dl yoki 1,7 mmol/l
YuZLP	< 50 mg/dl yoki 1,3 mmol/l*	< 46 mg/dl yoki 1,2 mmol/l
PZLP		>115 mg/dl yoki 3,0 mmol/l
Glyukoza	≥5,6 mmol/l yoki GTB/ QD II tip	≥6,1 mmol/l (110 g/dl)/GTB
AQB	>130/85 mm rt. st. *	≥ 130/85 mm rt. st.*

*yoki tegishli terapiyada norma

** asosiy va har qanday 2 qo‘shimcha belgilarning mavjudligi

Ortiqcha tana vaznining “boshlang‘ich” nuqtasi 23 kg/m² TVI bo‘lgan Osiyo mintaqasida - normal TVI 18,5 - 22,9 - 3,1% da, TVI 23 - 24,9 bilan. - 16,4% da, - semizlik bilan TVI 25 dan yuqori - 19,2% hollarda MS qayd etilgan: [2,4]. VNOK, 2009 [12] ga muvofiq bo‘lmagan holatda “To‘liq” va “to‘liq bo‘lmagan” MS [5] mavjud. Ba’zi sharqiy mamlakatlarda muqobil sifatida semizlik bo‘lmagan metabolik sindrom ko‘rib chiqiladi [5,12]. Bel atrofi (BA) visseral yog‘ning ortiqcha to‘planishining ishonchli ko‘rsatkich va insulinga rezistentlikning (IR) bilvosita belgi hisoblanadi [6,13].

So‘nggi 17 yil ichida ayollar o‘rtasida MSning yuqori tarqalishi 3 baravardan ko‘proq - 9,2 dan 32,4% gacha menopauzadagi metabolik sindromning (MMS) mavjudligini ko‘rsatadi, hamda eng keng tarqalgan komponentlar: arterial gipertenziya (AG), PZLP va qorin atrofi semizligi hisoblanadi [14]. Framingham tadqiqotining qayta ko‘rib chiqilgan natijalariga ko‘ra, ayollarda MS bilan kasallanish 27%, erkaklarda esa 22% ni tashkil qiladi. SWAN tadqiqotining tahlili natijasi (n=1862) ayollarning 13,7 foizida, 8 yildan keyin esa 32,7 foizida menopauza davrida MS tarqalishini ko‘rsatdi [1,4]. Evropa, Amerika va Rossiyadagi tadqiqotchilarning fikriga ko‘ra, MMS chastotasi perimenopauzada 35-52,9% dan postmenopauzada 50-69% gacha o‘zgarib turadi va yosh bilan barqaror ravishda oshib boradi. Janubiy Tailanddagi ayollarni o‘rganish shuni ko‘rsatdiki, MS postmenopauzal ayollarda 29,4%, perimenopauzal ayollarga qaraganda 16,9% ko‘proq uchraydi.

Bir qator tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, menopauzadan oldingi va keyingi davrda tez vazn ortishi ayollarning taxminan 60-65 foizida uchraydi [6]. Ma’lum bo‘lishicha, menopauzadan keyin bazal metabolizm tezligi har o‘n yilda 4-5% ga sekinlashadi. WHS ma’lumotlariga ko‘ra, menopauzadan keyingi dastlabki uch yil ichida tana vazni o‘rtacha 2,3 kg ga, 8 yildan keyin esa 5,5 kg ga oshadi. Vazn ortishi sarkopeniyaning kuchayishi barobarida qorin bo‘shlig‘i yog‘ining ko‘payishi tufayli yuzaga keladi [7,8]. Bu jarayonlar, shuningdek, somato- va andropauzaning menopauzaga to‘g‘ri kelishi, STG va buyrak usti bezida androgenlar

sekretsiyasining pasayishi bilan birga GCS stimulyatsiyasining kuchayishi bilan bog'liq.

Stanoevich I. V. va hammualliflar, 2016 yil o'z tadqiqotida menopauza davridagi ayollarning atigi 24 foizi normal TVIga ega, 48 foizi ortiqcha vaznga ega, 19 foizi engil semiz, 6 foizi o'rtacha semiz va 3 foizi o'ta semirib ketgan deb ko'rsatib o'tdilar. 25-29,9 TVI bilan uglevod almashinuvining buzilishi 35,7% hollarda aniqlandi: shu jumladan GI - 21,4%, IR - 23,8% va bu kasalliklarning kombinatsiyasi - 10%. TVI 30-34,9 bo'lgan ayollar guruhida GI 37,5% va IR 41,7% hollarda tashxis qo'yilgan. GI va IR fonida TVI 35 dan yuqori bo'lgan guruhda IGT 62,5% hollarda aniqlangan. Shuningdek, perimenopauzada, TVI ortishi bilan GTB bilan kasallanish ortadi: TVI 18-24,9 bilan - 18%, TVI 25-29,9 - 24%, TVI 30-34,9 - 44,4%, TVI 35-39,9 - 50%, TVI > 40 bo'lganda - 67%.

Peri va postmenopauzal ayollarda umumiy xolesterin darajasi, HDL va TGda sezilarli farqlar aniqlandi. Postmenopauzal ayollarda AG, giperglikemiya va TG ortishi tez-tez kuzatilgan. Ortiqcha vazn va semirish MMS ning mustaqil prognozi hisoblanadi [14]. Yurak-qon tomir kasalliklari rivojlanishining mutlaq xavfi bo'yicha olingan farqli, premenopozal davrda sezilarli darajada ortishini ko'rsatadi [3]. D.V. Elchaninova, 2012 yil shuni ko'rsatdiki, klimakterik sindrom belgilari bo'lgan postmenopozal ayollarda dislipidemiyaning yanada aniq aterogenik tabiati ko'proq qayd etiladi - umumiy xolesterin darajasi 35% ga, PZLP 57% ga va CRP 2,4 baravarga oshadi [10]. Shu munosabat bilan, dislipidemiyaning aniqlash lipidlar spektridagi o'zgarishlarning universalligini anglatmaydi, lekin kasallikning prognozini aniqlashtirish va davolash zarurligini aniqlash uchun zarur bo'lgan lipid almashinuvi buzilishlarining turini baholashni talab qiladi. [12]. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, QD rivojlanish xavfi menopauzaning boshlanishi bilan oshmaydi, lekin yosh bilan barqaror ravishda oshadi [6]

MMSning patogenetik jihatlarini keyingi o'rganish metabolik disregulyatsiya mexanizmlarini yaxshiroq tushunishga va ularning birgalikdagi kasalliklarga ta'sirini aniqlashga imkon beradi. MSdagi o'zgarishlar qaytar jarayon bo'lib, bu uning asosiy namoyon bo'lishini yo'qotish yoki hech bo'lmaganda kamaytirish

uchun turmush tarzini o'zgartirish bilan birgalikdagi terapevtik yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi. Keltirib chiqaruvchi xavf omillarini o'z vaqtida aniqlash va kech reproduktiv va perimenopozal davrlardan boshlab ayollarni boshqarish algoritmlarini ishlab chiqish, metabolik kasalliklarning jadal rivojlanayotganligi sababli shubhasiz qimmatlidir, shu bilan birga terapevtik va profilaktika choralarini o'z vaqtida amalga oshirish salomatlikni saqlashga yordam beradi [12].

Metabolik sindromni davolashning turli usullari mavjud. Qorin bo'shlig'idagi semirishning haddan tashqari darajasi lipektomiya yoki liposaktsiya (erigan yog'ni eritish va so'rish) orqali yog'ni olib tashlash bilan davolanadi [13]. Oshqozon, ichak, omentumning bir qismini olib tashlash yoki oziq-ovqat massalarini tezroq evakuatsiya qilish uchun anastomozlarni yaratish uchun jarrohlik operatsiyalari mavjud. Oshqozon bo'shlig'iga balon kiritish amalda qo'llaniladi, bu oziq-ovqatga joy bermaydi, uning kichik hajmlari darhol to'qlik tuyg'usini keltirib chiqaradi. Ammo bu amaliyotlarning hech biri tiklovchi davolash usuliga kirmaydi. Metabolic va funksional buzilishlar ushbu usullar orqali o'z holiga qaytmaydi va bemorlar yana ortiqcha vazn yig'ishda davom etadilar. [12].

Suvda erigan magniy sulfatning ta'sir qilish mexanizmlari to'g'risidagi kalamushlarda o'tkazilgan tajribalarga ko'ra olingan yangi ma'lumotlar uning lipid va uglevod almashinuviga, metabolik va gormonal holatga ta'sirini aniqlashga imkon berdi.

Shuningdek, tajriba shuni ko'rsatdiki, yarim soatdan keyin insulin faolligi va uning qondagi tarkibi ortadi [6,11]. Bunda periferik to'qimalarning insulin ta'siriga sezgirligini oshiradi. Mineral suv ichish glyukozaning hujayralarga kirib borishini va glikogenning to'planishini, shuningdek, glyukozadan hujayra ichidagi foydalanishining boshqa usullarini kuchaytiradi.

Shuningdek, metabolik sindromning eksperimental modelida ma'lum bo'ldiki, mineral suvlardan bosqichli foydalanish natijasida tiroksin ishlab chiqarishning pasayishi normallasadi.

Ma'lum bo'ldiki, metabolik sindromli hamda uglevod almashinuvi buzilishi bor bemorlar kompleks kurort davosi patogenik yo'nalishda bo'lib, gormonlar jarayonlarga aktiv ta'sir ko'rsatadi.

Metabolik sindrom (MS) bilan og'riqan bemorlarni davolashda integratsiyalashgan yondashuv zarurligi ilmiy va klinik jihatdan isbotlangan, hamda ta'sir qilishning nomedikamentoz usullariga muhim rol berilgan [1, 2].

Kurort terapiyasida parhez ovqatlanish, fizioterapiya mashqlari, klimatoterapiya va boshqalar qo'llaniladi. Tabiiy jismoniy omillarning ta'siri tiklanish va kompensator-moslashuv jarayonlariga faollashtiruvchi ta'sir ko'rsatadi [3,5]. Uglevod almashinuvi buzilganda, mineral suvlarning iste'moli qo'llaniladi, bu enteroinsulyar tizimni faollashtirish orqali oshqozon osti bezining insulin sekretsiyasiga ta'sir qiladi, bu esa uning yuqori terapevtik ta'sirini belgilaydi [1, 4].

TADQIQOTNING MAQSADI metabolizmi buzilgan ayollarda Chortoq shifobaxsh mineral suvining klinik samaradorligi va tolerantligini o'rganishdan iborat edi.

Tadqiqot turi va dizayni: Cheklangan, qiyosiy. Ochiq, nazorat ostida, randomizatsiyalangan, ikkita parallel guruh bilan. Tadqiqot TMA II klinikasi negizidagi Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasida o'tkazildi.

Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kompleks terapiya olgan guruhda bemorlar 40 nafarni tashkil qildi. Taqqoslash guruhi 30 nafar bemordan iborat bo'ldi. Guruhlar yoshi va patologik jarayonning og'irligi bo'yicha taqqoslangan.

Tekshiruvga qamrab olish mezonlari: 18 va undan katta yoshdagi ayollar, reproduktiv va perimenopozal davrdagi metabolik kasalliklar bilan og'riqan bemorlar, tadqiqotga qo'shilish uchun yozma rozilik berganlar.

Tekshiruvdan cheklash mezonlari: 18 yoshgacha bo'lgan bemorlarning; "Chortoq" shifobaxsh mineral suvni buyurishga qarshi ko'rsatmalar mavjudligi;

o‘tkir davrdagi oshqozon-ichak trakti kasalliklari va toshli xoletsistit; “Chortoq” mineral suvi bilan birga olib borishga mos kelmaydigan preparatlar bilan davolash zarurati; bemorning oxirgi 30 kun ichida boshqa klinik tadqiqotlarda ishtirok etishi; klinik tadqiqotda ishtirok etish uchun bemorning yozma roziligi yo‘qligi.

Bemorlarni guruhlariga taqsimlash uchun oddiy randomizatsiya usuli qo‘llanildi. Bemorlarni guruhlar bo‘yicha taqsimlashning dastlabki jadvali MS Excel tasodifiy sonlarni yaratish funksiyasi yordamida olingan tasodifiy sonlar asosida tuzildi.

Jami 60 nafar bemor tekshirildi, ulardan 30 nafari asosiy guruhni, 30 nafari esa taqqoslash guruhini tashkil etdi. O‘rtacha yoshi $50,9 \pm 1,4$ va $47,4 \pm 1,1$.

Asosiy guruhdagi moddalar almashinuvi buzilgan bemorlar endokrinolog va ginekolog tomonidan tavsiya etilgan dori-darmonlarni “CHORTOQ MINERAL WATER” MChJ QK, UZBEKISTON, NAMANGAN tomonidan ishlab chiqarilgan Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan birgalikda qabul qilishdi.

Taqqoslash guruhi esa endokrinolog va ginekolog tomonidan tavsiya etilgan standart davolash qabul qilishgan.

Metabolik sindromli asosiy guruhdagi bemorlarga kompleks davolashda 30 kun davomida ovqatdan oldin kuniga 3 mahal 300-400 ml dan “Chortoq” davolovchi mineral suvi buyurilgan. Taqqoslash guruhi endokrinolog va ginekolog tomonidan tavsiya etilgan standart terapiyani oldi. Davolashdan oldin va keyin qonning elektrolitlar tarkibi va lipid spektri bo‘yicha tadqiqot o‘tkazildi.

Barcha bemorlar protokolga muvofiq tekshirildi. Klinik tekshiruvlar quyidagilarni qamrab oldi: shikoyatlar, umumiy holatni baholash, yurak urish tezligi, qon bosimi, Ps, tana massasi indeksi - TVI, son aylanasi - SA, qorin aylanasi - QA. Klinik va laboratoriya tahlillar umumiy qon tahlilini, biokimyoviy tahlillardan: ALT, bilirubinni o‘z ichiga oladi.

Mikroelementlardan: kaliy, natriy, magniy, kaltsiy. Qon lipidlari spektri: xolesterin, triglitseridlar, PZLP, YuZLP.

Tana massasi indeksi (TVI) quyidagi formula bo‘yicha hisoblandi:

$$TVI = \text{tana vazni (kg)} / \text{tana uzunligi}^2 \text{ (m}^2\text{)}.$$

TVI 25-30 - ortiqcha vazn (semizlikdan oldingi), TVI 30-35 - birinchi darajali semirish,

TVI 35-40 - ikkinchi darajali semirish,

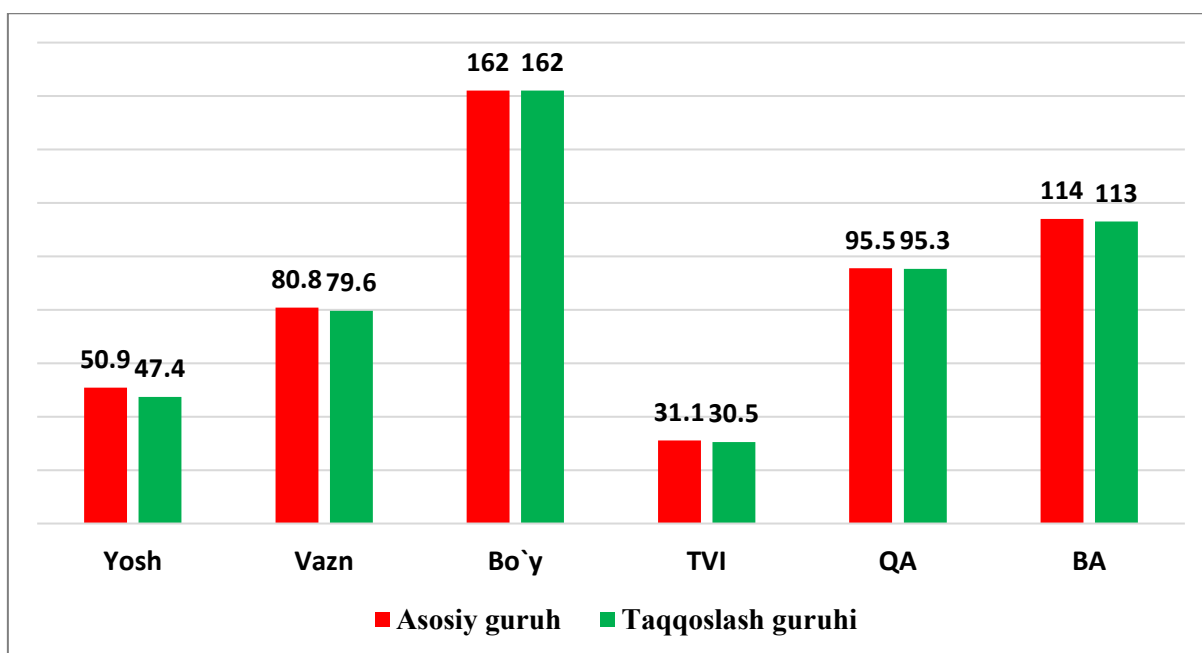
TVI 40 yoki undan ko'p - uchinchi darajali semirish (morbid).

Tadqiqot natijalarining statistik tahlili standart Microsoft Office 2010 (Microsoft Excel) dasturiy paketi va Windows 6.0 uchun STATISTICA® yordamida amalga oshirildi. Miqdoriy ma'lumotlar $M \pm m$ sifatida ko'rsatilgan, bu erda M - o'rtacha arifmetik, m - standart og'ish. ishonchlilik Studentning t-mezoni yordamida aniqlandi, farqlar $p < 0.05$ bo'lganda muhim deb hisoblandi.

Klinik tadqiqotga reproduktiv va perimenopozal davrda metabolik kasalliklar, masalan: gipotiroidizm, semizlik, qandli diabet, shuningdek, menopauzaga xos bo'lgan belgilar mavjud bemorlar kirdi. Bemorlar endokrinolog, ginekolog va gastroenterolog tomonidan tekshirilgan. Umumiy klinik tekshiruv davomida bemorlarda metabolik kasalliklar, oshqozon-ichak trakti patologiyasi va perimenopozal davr belgilariga xos bo'lgan alomatlar qayd etildi: semirish, shish, asabiylashish, terlash, zaiflik / uyquchanlik, ko'ngil aynishi, qichishish, ich qotishi. Bemorlar umumiy holati, qon bosimi, Ps, TVI, BA, QA baholandi, qorin bo'shlig'i va qalqonsimon bezning ultratovush tekshiruvi, qon elektrolitlari tarkibi va lipid spektri o'rganildi.

Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan birgalikda olib borilgan davolashning samaradorligi quyidagi ko'rsatkichlar bo'yicha o'rganildi.

Asosiy guruhdagi so'rovda qatnashgan ayollarning o'rtacha yoshi $50,9 \pm 1,4$ yoshni tashkil etdi. Guruhdagi ta'lim darajasi sezilarli yuqori bo'ldi: 53,3% oliy ma'lumot, o'rta kasb-hunar -43,3%, o'rta ma'lumot 3,4%, barcha bemorlarda abdominal tipdagi yog 'birikmalari mavjud edi. Ortiqcha vazn (semizlik) 40%, 1-darajali semizlik 43,3%, 2-darajali semizlik - 16,7% ayollarda kuzatildi, 3-darajali semirish – mavjud bo'lmadi. Tekshirilayotgan ayollar guruhida TVI ning o'rtacha qiymati $31,1 \pm 0,71$ kg/m² ni tashkil etdi.

Rasm 1. Metabolik sindromli tekshirilgan ayollarning ko'rsatkichlari.

Taqqoslash guruhining o'rtacha yoshi $47,4 \pm 1,1$ yoshni tashkil etdi. Ta'lim darajasi: oliy ma'lumotlilar -56,6%, o'rta kasb-hunar ta'limi – 36,7%, o'rta ta'lim - 6,7%.

Taqqoslash guruhidagi bemorlarda ham abdominal tipdagi yog 'birikmalari mavjudligi aniqlandi. 43,3 nafar ayolda ortiqcha vazn (semizlikdan oldin) aniqlangan, 1-darajali semizlik 40 foiz ayollarda, 2-darajali semirish ayollarning 16,6 foizida va 3-darajali semirish aniqlanmadi.

1-rasmda ko'rsatilgandek nazorat guruhi va taqqoslash guruhi yosh va metabolik kasalliklar bo'yicha tuzilgan ($p > 0,05$).

Tekshirilayotgan ayollar guruhida TVI ning o'rtacha qiymati $31,1 \pm 0,71$ kg/m² va $30,5 \pm 0,9$ kg/m² ($p > 0,05$) ni tashkil etdi. O'rtacha bel aylanasi $95,5 \pm 1,3$ sm va $95,3 \pm 1,9$ sm bo'lib, semizlik yoshga qarab o'sib bordi ($p > 0,05$).

Ishlaydigan ayollar 91,6% ni tashkil etdi, ulardan 63,4% tungi smenalarni o'z ichiga olgan ish tartibiga ega. Kechasi ishlaydigan barcha bemorlar ratsional ovqatlanishning buzilishi va muntazam tungi ovqatlanishni ta'kidladilar. Bundan tashqari, iste'mol qilinadigan mahsulotlarning odatiy to'plami non mahsulotlari, yarim tayyor mahsulotlar, oson hazm bo'ladigan uglevodlardir. Ayollarning faqat

18,3 foizi ongli ravishda sabzavotli yeguliklarni, kam yog‘li sut mahsulotlarini afzal ko‘rdi. Ishlayotgan ayollarning 58,3 foizi yuqori bandlik tufayli ish joyida o‘z vaqtida ovqatlanishga «vaqtlari yo‘q edi». Natijada, asosiy oziq-ovqat yuki kechki va tungi soatlarda tushdi.

2-jadvalda., klinik shikoyatlar ko‘rsatkichlari Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kompleks davolashdan oldin va keyin ko‘rsatilgan. Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan tavsiya etilgan kompleks terapiyadan foydalanganda, metabolik buzilish bilan bog‘liq bo‘lgan (jig‘ildon qaynashi, kekirish, shish, asabiylashish, zaiflik, uyquchanlik, epigastral sohada noqulaylik, axlat buzilishi, ich qotishi) alomatlar kamaydi, davolanishning 5-7-kunlarida boshlangan beri aniqlangan oshqozon-ichak patologiyasi va menopauza bilan bog‘liq belgilar, davolanishning 15-kunida to‘liq yo‘qolganligi aniqlangan.

Metabolik sindromli ayollarda kasallikning individual belgilarining dinamikasi
Davolashdan oldin va keyin

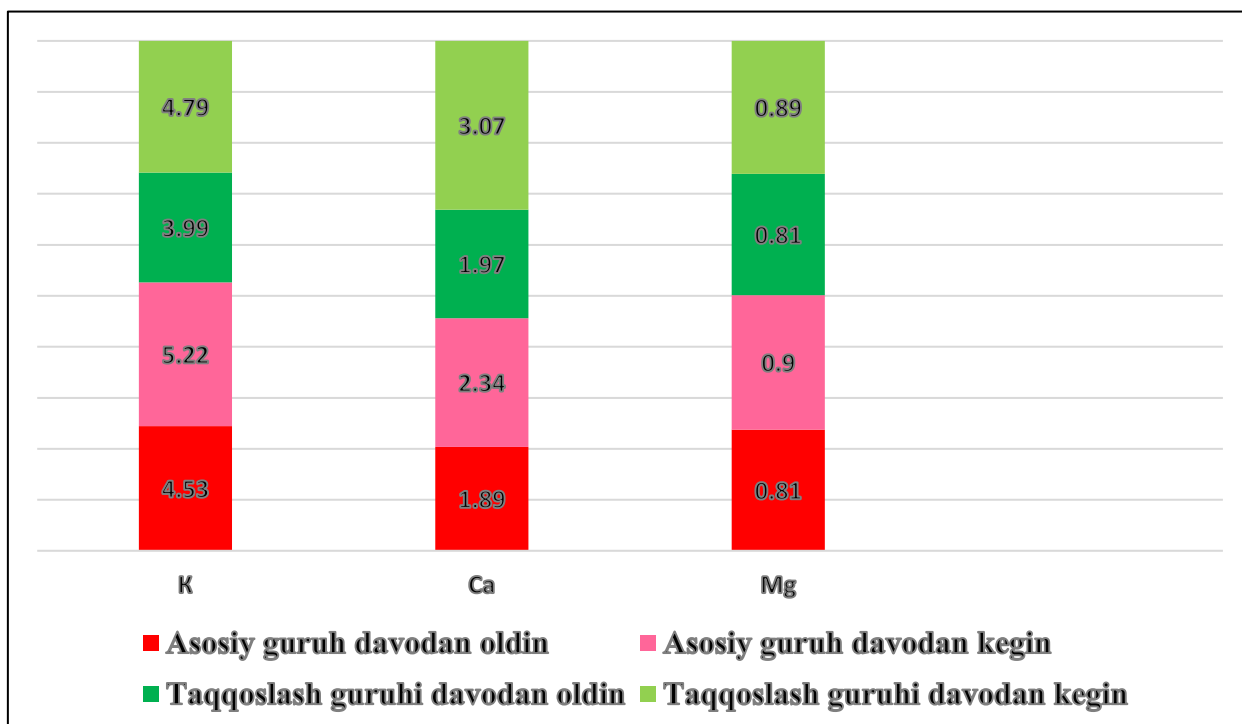
	Ballar		Jig'ildon qaynashi kekirish		Qabziyat		Shish		Asabiylik		Zaiflik, uyquchanlik	
			Oldin	Kegin	Oldin	Kegin	Oldin	Kegin	Oldin	Kegin	Oldin	Kegin
Chortoq	abs.		4	28	4	28	4	28	7	30	1	30
		%	13,3±6,3	93,3±4,6***	13,3±6,3	93,3±4,6***	13,3±6,3	93,3±4,6***	23,3±7,9	100,0±0,0***	3,3±3,3	100,0±0,0***
	abs.		14	2	18	2	16	2	17	0	19	0
		%	46,7±9,3	6,7±4,6**	60,0±9,1	6,7±4,6***	53,3±9,3	6,7±4,6***	56,7±9,2	0,0***	63,3±8,9	0,0***
	abs.		10	0	6	0	9	0	6	0	10	0
		%	33,3±8,8	0,0**	20,0±7,4	0,0*	30,0±8,5	0,0**	20,0±7,4	0,0*	33,3±8,8	0,0**
	abs.		2	0	2	0	1	0	0	0	0	0
		%	6,7±4,6	0,0	6,7±4,6	0,0	3,3±3,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Standart davo	abs.		5	28	3	27	4	28	7	30	1	30
		%	16,7±6,9	93,3±4,6***	10,0±5,6	90,0±5,6***	13,3±6,3	93,3±4,6***	23,3±7,9	100,0±0,0***	3,3±3,3	100,0±0,0***
	abs.		13	2	18	3	17	2	17	0	20	0
		%	43,3±9,2	6,7±4,6**	60,0±9,1	10,0±5,6***	56,7±9,2	6,7±4,6***	56,7±9,2	0,0***	66,7±8,8	0,0***
	abs.		10	0	6	0	8	0	6	0	9	0
		%	33,3±8,8	0,0**	20,0±7,4	0,0*	26,7±8,2	0,0**	20,0±7,4	0,0*	30,0±8,5	0,0**
	abs.		2	0	3	0	1	0	0	0	0	0
		%	6,7±4,6	0,0	10,0±5,6	0,0	3,3±3,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Eslatma: *-davolashdan oldingi qiymatlar bilan sezilarli darajada taqqoslangan (*-P<0.05; **-P<0.01; ***-P.0.001)

Nazorat guruhidagi bemorlar asosiy guruhdagi bemorlar bilan sezilarli darajada taqqoslangan (1-jadval). Taqqoslash guruhiga kiritilgan barcha bemorlarda ham, koʻngil aynishi, kekirish, shishish, asabiylashish, zaiflik, uyquchanlik, epigastral sohada noqulaylik, axlatning buzilishi, ich qotish belgilari kuzatildi. Jadvaldan koʻrinib turibdiki, standart davolash preparatini qoʻllashda davolanishning 15-20 kunida kasallik belgilarining pasayishi kuzatildi, shikoyatlarning toʻliq yoʻqolishi bir oydan keyin sodir boʻldi.

Shunday qilib, Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kompleks kombinatsiyalangan terapiyadan foydalanganda standart terapiyaning eng tez taʼsiri perimenopauzal davrdagi ayollarda metabolik sindromni davolashda kuzatildi.

Perimenopauzal davrda metabolik buzilishlar rivojlanishining patogenetik mexanizmini hisobga olgan holda, biz tekshirilgan bemorlarda Chortoq dorivor mineral suvi bilan davolashdan oldin va keyin qonning elektrolitlar tarkibini oʻrganishni oʻtkazdik.

Rasm 2. Metabolik sindromli ayollarda qon elektrolitlari parametrlarining dinamikasi

Mutaxassislar mineral suvlarni manba joylashgan joyda, shuningdek, institut laboratoriyasida o‘rganib, “Chortoq mineral suvlari noyob qimmatli xususiyatlarga ega”, degan xulosaga keldilar. Chortoq shifobaxsh mineral suvi tarkibiga quyidagilar kiradi: gidrokarbonatlar, sulfatlar, xloridlar, kaltsiy, magniy, yod, selen, mis, rux, temir, kumush - bu minerallar hujayra ichidagi metabolizmni yaxshilashga yordam beradi.

3-jadval

Metabolik sindromli ayollarda qonning elektrolitlar tarkibi ko‘rsatkichlarining dinamikasi

		Asosiy guruh	Taqqoslash guruhi	P
K	oldin	4,53±0,11	3,99±0,13	<0,01
	keyin	5,22±0,06***	4,79±0,08***	<0,001
Na	oldin	196,2±2,0	194,6±1,8	>0,05
	keyin	164,8±2,2***	154,6±1,7***	<0,01
Ca	oldin	1,89±0,03	1,97±0,04	>0,05
	keyin	2,34±0,03***	2,35±0,03***	>0,05
Mg	oldin	0,81±0,011	0,81±0,010	>0,05
	keyin	0,90±0,012***	0,89±0,008***	>0,05

Eslatma: *-davolashdan oldingi qiymatlar bilan solishtirganda sezilarli (***-P,0,001)

Ko‘rsatkichlar Na - natriy, K - kaliy, Mg - magniy, Ca - kaltsiy metabolik sindromsiz taqqoslash guruhiga nisbatan perimenopauzal davrda metabolik sindromi bo‘lgan ayollarda Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kombinatsiyalangan davolashdan so‘ng qonning elektrolitlar tarkibidagi o‘zgarganligini ko‘rsatdi. Taqqoslash guruhiga nisbatan (metabolik kasalliklari bo‘lmagan ayollar) asosiy guruh ayollarida "K" darajasi 4,82±0,13 dan 4,53±0,11

ga pasaygan, "Na" $163,8 \pm 2,01$ dan $196 \pm 1,96$ ga oshgan. "Ca" $2,55 \pm 0,05$ dan $1,89 \pm 0,03$ ga, "Mg" $0,93 \pm 0,04$ dan $0,81 \pm 0,01$ ga kamaygan.

Standart terapiya fonida perimenopauzal davrda metabolik sindromi bo'lgan ayollarda Na - natriy, K - kaliy, Mg - magniy, Ca - ko'rsatkichlari taqqoslash guruhi bilan solishtirganda o'zgarishlarni ko'rsatdi. "K" darajasining $4,82 \pm 0,13$ dan $3,99 \pm 0,13$ ga pasayishi, "Na" $163,8 \pm 2,01$ dan $195 \pm 1,83$ ga ortishi, "Ca" $2,55 \pm 0,05$ dan $1,97 \pm 0,04$ ga, "Mg" $0,93 \pm 0,04$ dan, $0,81 \pm 0,01$ ga kamayishi aniqlandi. (3-jadval).

"K", "Ca", "Mg" elementlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq holda ta'sir o'tkazadi va ko'plab fermentativ reaksiyalarning faollashtiruvchisi hisoblanadi. "Na" oqsil almashinuviga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Natriy metabolizmi qalqonsimon bez nazorati ostida. Qalqonsimon bezning gipofunksiyasida natriy to'qimalarda saqlanadi.

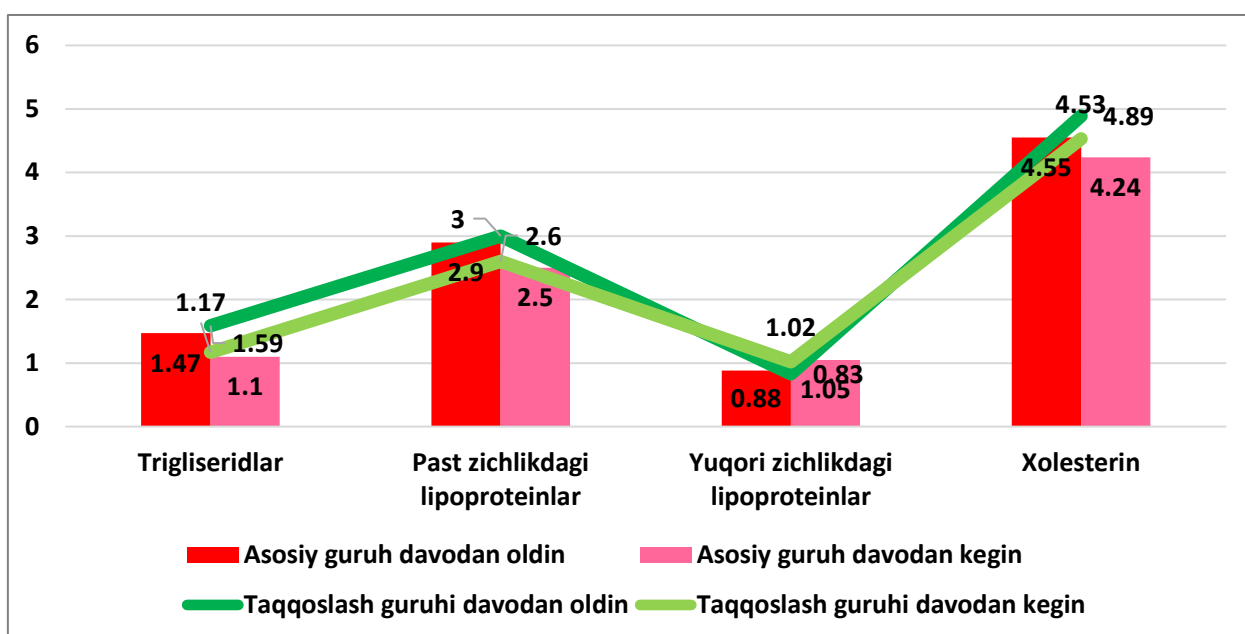
Qondagi "K", "Ca", "Mg" miqdorining kamayishi oshqozon-ichak trakti patologiyasi bilan bog'liq, chunki mikroelementlarning so'rilishi ichaklarda sodir bo'ladi. Bemorlarimizda oshqozon-ichak buzilishi gipomotor yoki giperomotor tipdagi ichak ta'sirlanish sindromi ko'rinishida kuzatildi. Nazorat guruhiga nisbatan "Na" ning ko'payishi metabolik kasalliklarga olib keladigan qalqonsimon bezning patologiyasi bilan ko'proq bog'liq. Bizning tekshiriluvchi ayollar guruhida kunduzi ham, kechasi ham ishlovchilar bo'lganligi sababli, tanani suyuqlik bilan to'ldirish to'liq emas, bu esa shikoyatlar bilan namoyon bo'luvchi qonning elektrolitlar tarkibidagi o'zgarishni isbotlaydi.

Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kompleks davolashdan so'ng, standart terapiya olgan guruhga nisbatan qonning elektrolitlar tarkibining o'zgarishi "K", "Ca", "Mg" ning ko'payishi va "Na» kamayishi bilan namoyon bo'ladi. Bu esa chortoq mineral suvi bilan birgalikda davolash samaradorligini ko'rsatadi.

Metabolik sindrom - metabolik kasalliklar bilan bog'liq o'zgarishlar majmuasi bo'lib, bu tekshirilgan ayollarda qon lipidlari spektrining darajasini aniqlash uchun sabab bo'ldi.

Lipid spektrining o‘zgarishi perimenopauzal davrdagi ayollarda triglitseridlar darajasining oshishi shaklida metabolik o‘zgarishlarni ko‘rsatadi va bu xolesterinsiz yog‘lardir. Qonda triglitseridlar darajasi ko‘tariladi, chunki ichki semizlik bilan yog‘lar darvoza venasiga ajraladi. Yuqori zichlikdagi lipoproteinlar (YuZLP) yoki "yaxshi" xolesterin miqdori o‘simlik moylarini yetarli darajada iste'mol qilmaslik va harakatsiz turmush tarzi tufayli kamayadi. Xolesterin, past zichlikdagi lipoprotein (PZLP) yoki "yomon" xolesterin portal venaga kiradi, ichki organlarni o‘rab turgan yog‘ to‘qimalaridan ko‘p miqdorda yog‘ kislotalari aterosklerotik qatlamlarning shakllanishiga sharoit yaratadi.

Qon lipid spektrining ko‘rsatkichlari metabolik kasalliklar bo‘lgan har ikkala tadqiqot guruhidagi ayollarda metabolik kasalliklarsiz tadqiqot guruhiga nisbatan o‘zgarishlarni ko‘rsatdi: triglitseridlarining $0,99 \pm 0,07$ dan $1,47 \pm 0,08$ ga va $1,59 \pm 0,08$ ga, YuZLP $2,06 \pm 0,1$, $2,9 \pm 0,06$ va $3,0 \pm 0,06$, xolesterin $4,50 \pm 0,07$, $4,55 \pm 0,11$ va $4,89 \pm 0,13$ ga ko‘payishi, shuningdek PZLP ning $1,08 \pm 0,05$ dan $0,88 \pm 0,02$ va $0,8 \pm 0,8$ ga kamayishi aniqlandi.

Rasm 3. Metabolik sindromli ayollarda qon lipid spektrining dinamikasi.

Qonning lipid spektri ma'lumotlari asosida Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan birgalikda qonning lipid spektrini yaxshilashga qaratilgan individual davolash

usuli tanlab olindi. Lipid spektrining ko'rsatkichlari bir oylik davolanishdan so'ng tekshirildi, bu PZLP, YuZLP, triglitseridlar va xolesterinni normallashtirish shaklida terapiya samaradorligini ko'rsatadi (3-rasm).

Keyingi vazifa tolerantlikni o'rganish edi, buning uchun biz bemorning sub'ektiv his-tuyg'ularini, qabul paytida nojo'ya ta'sirlarning mavjudligini va klinik va laboratoriya tadqiqotlari ma'lumotlarini baholadik:

IQTISODIY SAMARADORLIK

Biz tadqiqot jarayonida iqtisodiy samarani pul ko'rinishida hisoblashga muvaffaq bo'ldik. 0,75 ml Chortoq shifobaxsh stol mineral suvi (1 dona 8500 so'm 30 kunlik davolash kursi uchun 255 000 so'm) qo'shilgan an'anaviy dori terapiyasi kursi elektrolitlar balansiga ta'sir qilib, metabolizm jarayonini yaxshilaydi. Nomedikamentoz davo bilan birga olib borilgan kompleks davolashdan so'ng Chortoq shifobaxsh mineral suvi bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga olib keladi. Taklif etilayotgan davolash usulining miqdori an'anaviydan 2-3 baravar past bo'lib chiqdi. Bu homilador ayollarni dinamik kuzatishda davolashning iqtisodiy samaradorligini isbotlaydi.

XULOSA

Davolanishdan so'ng Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan birga kompleks davolash yaxshi chidamlilik ko'rsatdi. Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan qo'shma terapiyadan foydalanish paytida taqqoslash guruhiga nisbatan asosiy guruhda davolash kursining oxirigacha kasallik belgilarining kamayishi va yo'qolishi sezildi.

Samaradorlik kasallik belgilarining yo'qolishi va laboratoriya va instrumental ko'rsatkichlarning normallasishi bilan baholandi. Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kompleks davolashning nazorat guruhiga nisbatan samaradorligi kompleks terapiyaning ham klinik, ham laboratoriya ko'rsatkichlarini yaxshilashga ta'sirini ko'rsatadi. Samaradorlikning o'rtacha balli $2,9 \pm 0,01$ ni tashkil qildi.

Chortoq shifobaxsh mineral suvining tolerantligi $3,9 \pm 0,1$ ballni tashkil etdi, bu esa yaxshi tolerantlikdan dalolat beradi.

Tadqiqot metabolik sindromli bemorlarda elektrolitlar tarkibini, qon lipid spektrini va tana vaznini normallashtirishda ijobiy natijalarni ko'rsatdi, bu umuman olganda ularning hayot sifatiga ijobiy ta'sir qildi.

Amaliy tavsiyalar

1. Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kompleks kombinatsiyalangan terapiyadan foydalanganda standart terapiyaning eng tez ta'siri menopauza davridagi ayollarda metabolik sindromni davolashda kuzatiladi, bu elektrolitlar va qon tarkibidagi lipid o'zgarishlarning klinik va laboratoriya ma'lumotlari bilan isbotlangan.

2. Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan kombinatsiyalangan davolash samaradorligi va bardoshliligi bo'yicha standart terapiyadan qolishmaydi, ahvolning yaxshilanishini tezlashtiradi, simptomlarning regressiyasi kuzatiladi va hayot sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

3. Moddalar almashinuvining buzilishini davolashda kompleks terapiyaga "CHORTOQ MINERAL SUV" MChJ QK, O'ZBEKISTON, NAMANGAN tomonidan ishlab chiqarilgan shifobaxsh "Chortoq" mineral suvini quyidagi sxema bo'yicha kiritish tavsiya etiladi: 1,5-2 stakan kuniga 3 marta, 20 -25⁰ C haroratda yoki xona haroratida ovqatdan 30-45 daqiqa oldin.

Adabiyotlar ro'yhati

1. Агабабян Л.Р., Ахмедова А.Т. Возможности коррекции климактерических расстройств у женщин с противопоказанием к заместительной гормональной терапии //Проблемы репродукции. 2017;23(3): 108-110. Атипический нейрелептик Просульпин
2. Андреева Е.Н., Абсатарова Ю.С., Шереметьева Е.В., Фурсенко В.А. Ожирение и репродуктивная функция у женщин: эпигенетические и сомато-психологические особенности // Ожирение и метаболизм. - 2019. - Т. 16. - №2. - С. 9-15. doi: [10.14341/omet10113](https://doi.org/10.14341/omet10113)
3. Армашевская О.В., Чучалина Л.Ю. Особенности состояния здоровья женщин зрелого возраста //Современные проблемы науки и образования. – 2017. – № 1:26-27; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=26127>
4. Балан В.Е., Ильина Л.М., Тихомирова Е.В., Царькова А.В., Лазарева И.Н., Григорьева Д.В.. Кардиометаболические расстройства и менопаузальная гормонотерапия. Гинекология. 2017; 05: 10-14.
5. Боровкова Е.И. Клинические проявления, диагностика и ведение пациенток в пери- и менопаузе. //Росс вестник акушера-гинеколога. – 2017. - №3. – С. 112-117.
6. Доброхотова Ю.Э., Ильина И.Ю., Нариманова М.Р., Ибрагимова Д.М. Метаболический синдром у пациенток в постменопаузальном периоде //РМЖ. Мать и дитя. – 2018. - №1. – С. 33-38. DOI: [10.32364/2618-8430-2018-1-1-33-38](https://doi.org/10.32364/2618-8430-2018-1-1-33-38)
7. Подзолкова Н.М., Подзолков А.В., Брагина А.Е, Роговская С.И. Современные возможности диагностики, лечения и профилактики возрастзависимых заболеваний у женщин. М: ГЭОТАР-Медиа, 2019 – 200 с.
8. Прилепская В.Н., Назаренко Е.Г. Лестница жизни современной женщины: как сохранить здоровье. Возможности и перспективы фитотерапии //Гинекология. 2019; 21 (2): 12–17. DOI: [10.26442/20795696.2019.2.190376](https://doi.org/10.26442/20795696.2019.2.190376)

9. Gallos ID, Alazzam M, Clark T, Faraj R, Rosenthal A, Smith P, et al. RCOG Greentop Guideline: Management of Endometrial Hyperplasia. 2016. Available at:https://www.rcog.org.uk/globalassets/documents/guidelines/green-top-guidelines/gtg_67_endometrial_hyperplasia.pdf
10. Hill D. A., Crider M., Hill S. R. Hormonal therapy and other treatments for symptoms in menopause // *Am Fam Physician*. 2016. Vol. 94 (11). P.884–889.
11. Hodis HN, Mack WJ, Shoupe D, MD, et al. Methods and Base-line Cardiovascular Data From the Early Versus Late Intervention Trial With Estradiol Testing the Menopausal Hormone Timing Hypothesis // *Menopause*. 2015;22(4):391-401. doi: 10.1097/GME.0000000000000343. ELITE
12. Lauritsen C.G., Chua A.L., Nahas S. J. Current Treatment Options: Headache Related to Menopause — Diagnosis and Management // *Curr Treat Options Neurol*. 2018. Vol. 20. P.7–11.
13. Sarri G., Pedder H., Dias S. at all. Vasomotor symptoms resulting from natural menopause: a systematic review and network meta-analysis of treatment effects from the National Institute for Health and Care Excellence guideline on menopause // *International Journal of Obstetrics and Gynaecology*. 2017. Vol. 124 (10). P.1514–1523. ИЛИИ
14. Van Driel C. M.G., Stuursma A. S., Schroevers M. J. at all. Mindfulness, cognitive behavioural and behaviour-based therapy for natural and treatment-induced menopausal symptoms: a systematic review and meta-analysis // *BJOG*. 2018. Vol. 125 (6). P.652–663.

Toshkent tibbiyot akademiyasi axborot-resurs markazi repozitoriysi va
ZiyoNet ga joylash uchun topshirilgan ishlar haqida

MA'LUMOTNOMA

Turi	USLUBIY TAVSIYANOMA
Muallif(lar)	Najmutdinova D.K., Qayumova D.T., Shodieva X.T., Chorieva G.Z., Sidikhodjaeva M.A.
Mavzusi	METABOLIK SINDROMLI AYOLLARDA “CHORTOQ” MINERAL SUVINING KLINIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH
Qaysi tilda va hajmi	O'zbek (lotin) 83.2 Kb
Sana	05.06.2023
Izoh	https://library.ziynet.uz/ https://repository.tma.uz/

Raqamli ta'lim texnologiyalari
markazi boshlig'i

A.Musaxonov

Hujjat tekshirish natijalari

Tekshiruvchi: Шодиева Хуршида Тухтасиновна (ID: 11565)

Tashkilot:

Hisobot "AntiPlag.Uz" servisi tomonidan taqdim etilgan

HUJJAT TO'G'RISIDAGI MA'LUMOTLAR

Hujjat raqami: 124521
Yuklangan vaqti: 05-06-2023 18:00:00
Dastlabki faylning nomi: METABOLIK_SINDROMLI_AYOLLARDA_"CHORT OQ"_MINERAL_SUVINING_KLINIK.docx
Hujjat nomi: METABOLIK_SINDROMLI_AYOLLARDA_"CHORT OQ"_MINERAL_SUVINING_KLINIK.docx
Hujjat turi: belgilanmagan
Matndagi belgilar: 30833
Matndagi so'zlar: 3811
Gaplar soni: 287
Matn o'lchami: 85186 kb

HISOBOT TO'G'RISIDAGI MA'LUMOTLAR

Qidirish oraliqi: ko'rsatilmaga
Qidirish modullari: ИПС Адилет qidiruv moduli, Internet plus qidiruv moduli, Переводные заимствования по Интернету (EnRu) qidiruv moduli, BMK dissertatsiyalari qidiruv moduli, Universitetlar halqasi qidiruv moduli, Модуль поиска переводных заимствований qidiruv moduli, Milliy reestr qidiruv moduli, Переводные заимствования по Интернету (UzRu) qidiruv moduli, Tabobat qidiruv moduli, Garant AHT qidiruv moduli, RDK to'plami qidiruv moduli, Shablon iboralar qidiruv moduli, Patentlar qidiruv moduli, Tarjima tekshiruv en-ru qidiruv moduli, Elektron-kutubxona tizimlari qidiruv moduli, Internet plus qidiruv moduli, Tarjima tekshiruv uz-ru qidiruv moduli, Wiley nashriyoti qidiruv moduli, Bibliografiya qidiruv moduli, Rossiya va MDH OAVlari qidiruv moduli, Iqtibos keltirish qidiruv moduli, Iboralarni qayta ishlatish qidiruv moduli, Перефразирование по СПС Гарант: аналитика qidiruv moduli, Переводные заимствования издательства Wiley (RuEn) qidiruv moduli, СПС Гарант: нормативно-правовая документация qidiruv moduli, eLIBRARY.RU qidiruv moduli

O'ZLASHTIRIB OLISHLAR

4.38%

O'Z-ZIDAN IQTIBOS KELTSIRISHLAR

0%

IQTIBOS KELTSIRISHLAR

0.77%

ORIGINALLIK

94.85%

O'zlashtirib olish — topilgan barcha matnli kesishmalar ulushi, tizim hujjatning umumiy hajmiga nisbatan iqtibos keltirishga kiritganlaridan tashqari.

O'z-o'zidan iqtibos keltirishlar — tekshirilayotgan hujjatdagi muallifi yoki hammuallifi tekshirilayotgan hujjatning muallifi bo'lgan manba matni fragmenti bilan mos tushuvchi yoki deyarli mos tushuvchi matn fragmentlarining hujjatning umumiy hajmiga nisbatan ulushi.

Iqtibos keltirish — muallifni ko'rsatmagan, biroq tizim ulardan foydalanishni to'g'ri deb hisoblagan matnli kesishmalarining hujjatning umumiy hajmiga nisbatan ulushi. Bunga GOST bo'yicha qilingan iqtiboslar, umumfoydalanuvchi ifodalar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'plamidan olingan manbalarda topilgan matn fragmentlari kiradi.

Matnli kesishma — tekshirilayotgan hujjatdagi manba matni fragmenti bilan ustma-ust yoki deyarli ustma-ust tushuvchi matn fragmenti.

Manba — tizimda indekslangan va tekshirish o'tkaziluvchi qidirish modulida mavjud bo'lgan hujjat.

Originallik — tekshirilayotgan hujjat matnidagi tekshiruv borgan birorta ham manbada topilmagan fragmentlarning hujjatning umumiy hajmiga nisbatan ulushi.

O'zlashtirib olishlar, o'z-o'zidan iqtibos keltirishlar, iqtibos keltirishlar va originallik alohida ko'rsatkichlar hisoblanadi va jami bo'lib 100%, ni beradi, bu esa butun tekshirilayotgan hujjat matniga mos keladi.

E'tiboringizni tizim tekshirilayotgan hujjatning tizimda indekslangan matnli manbalari bilan matnli kesishmalarni topishiga qaratamiz. Bunda tizim yordamchi vosita hisoblanadi, o'zlashtirib olishlar yoki iqtibos keltirishlarning to'g'riligi va o'rinaligini hamda tekshirilayotgan hujjat matnli fragmentlarining muallifi kimligini aniqlash tekshiruvchining vakolatida qoladi.

No	Hisobotdagi ulushi	Manba	Qidirish moduli
[01]	1.57%	Лечение климактерических расстройств в менопаузе Радзинский В.Е., Ордынец И.М. «PMЖ» №5(1) от 25.05.2018 https://www.rmj.ru/articles/ginekologiya/Lechenie_klimaktericheskix_rasstroystv_vmenopauze/	Internet plus qidiruv moduli
[02]	0%	Лечение климактерических расстройств в менопаузе Радзинский В.Е., Ордынец И.М. «PMЖ» №5(1) от 25.05.2018 https://www.rmj.ru/articles/ginekologiya/Lechenie_klimaktericheskix_rasstroystv_vmenopauze/	Internet plus qidiruv moduli
[03]	1.61%	https://library.tsdi.uz/storage/books/March2022/irtQuSzYC85yO721NC7.pdf https://library.tsdi.uz/storage/books/March2022/irtQuSzYC85yO721NC7.pdf	Internet plus qidiruv moduli
[04]	0%	Menopause - Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Menopause	Internet plus qidiruv moduli
[05]	0.13%	Диссертация https://www.endocrincentr.ru/sites/default/files/specialists/science/dissertation/paneвина_diss.pdf	Internet plus qidiruv moduli
[06]	1.07%	Паневин, Тарас Сергеевич Состояние антитромбогенной активности стенки сосудов у больных вторичной кардиомиопатией в период перименопаузы : диссертация ... кандидата медицинских наук : 14.01.04 Москва 2020 http://dlib.rsl.ru/rsl01010000000/rsl01010246000/rsl01010246356/rsl01010246356.pdf	RDK to'plami qidiruv moduli
[07]	0%	Постменопаузальный остеопороз: взгляд гинеколога Ильина И.Ю., Доброхотова Ю.Э. «PMЖ» №6 от 29.10.2020 https://www.rmj.ru/articles/endokrinologiya/Postmenopauzalnyy_osteoporoz_vzglyad_ginekologa/	Internet plus qidiruv moduli
[08]	0%	Постменопаузальный остеопороз: взгляд гинеколога Ильина И.Ю., Доброхотова Ю.Э. «PMЖ» №6 от 29.10.2020 https://www.rmj.ru/articles/endokrinologiya/Postmenopauzalnyy_osteoporoz_vzglyad_ginekologa/	Internet plus qidiruv moduli
[09]	0%	O'zbekiston respublikasi sog'liqni saqlash vazirligi toshkent tibbiyot akademiyasi tibbiy ta'limni rivojlantirish markazi ginekologiyadan yagona uslubiy tizim bo'yicha yaratilgan amaliy mashg'ulotlar o'tkazish uchun o'quv qo'llanmasi http://hozir.org/ozbekiston-respublikasi-sog'liqni-saqlash-vazirligi-toshkent-ti.html	Internet plus qidiruv moduli
[10]	0%	RUFMS193289(179668)	Universitetlar halqasi qidiruv moduli
[11]	0%	Менопаузальная гормональная терапия и риски сердечно-сосудистых заболеваний: современный взгляд - Гинекология №04 2018 - Consilium Medicum http://con-med.ru:80/magazines/gynecology/gynecology-04-2018/menopauzalnaya_gormonalnaya_terapiya_i_riski_serdechno_sosudistykh_zabolevaniy_sovremennyy_vzglyad/	Internet plus qidiruv moduli
[12]	0%	Menopausal hormone treatments and risk of cardiovascular diseases: modern view https://gynecology.orscience.ru/2079-5831/article/viewFile/30093/pdf	Internet plus qidiruv moduli
[13]	0%	https://bjgp.org/content/bjgp/68/675/499.full.pdf https://bjgp.org/content/bjgp/68/675/499.full.pdf	Internet plus qidiruv moduli
[14]	0%	Ожирение и репродуктивная функция у женщин: эпигенетические и сомато-психологические особенности https://www.omet-endojournals.ru/jour/article/download/10113/7611	Internet plus qidiruv moduli
[15]	0.77%	Клинические рекомендации "Менопауза и климактерическое состояние у женщины" (утв. Министерством здравоохранения РФ, 2021 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/401537800	СПС Гарант: нормативно-правовая документация qidiruv moduli

[16]	0%	CPD questions for volume 19 number 3 https://doi.org/10.1111/tog.12405	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[17]	0%	https://www.scielo.c l/pdf/rchog/v84n6/0717-7526-rchog-84-06-0514.pdf https://www.scielo.cl/pdf/rchog/v84n6/0717-7526-rchog-84-06-0514.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[18]	0%	Does publication bias explain the divergent findings on menopausal hormone therapy and cardioprotection in the literature? https://doi.org/10.1002/rth2.12515	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[19]	0%	Chinese Medicines Improve Perimenopausal Symptoms Induced by Surgery, Chemoradiotherapy, or Endocrine Treatment for Breast Cancer https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fphar.2019.00174	Rossiya va MDH OAVlari qidiruv moduli
[20]	0%	Mobile web-based self-management program for breast cancer patients with chemotherapy-induced amenorrhoea: A quasi-experimental study https://doi.org/10.1002/nop2.1113	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[21]	0%	The Role of 17-Estradiol and Estrogen Receptors in Regulation of Ca ²⁺ Channels and Mitochondrial Function in Cardiomyocytes https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fendo.2019.00310	Rossiya va MDH OAVlari qidiruv moduli
[22]	0%	T. 22, № 1 http://emil.ru/find?iddb=17&ID=RUCML-BIBL-0001454856	Tabobat qidiruv moduli
[23]	0%	RUS1276485	Universitetlar halqasi qidiruv moduli
[24]	0%	Mindfulness, cognitive behavioural and behaviour-based therapy for natural and treatment-induced menopausal symptoms:a systematic review and meta-analysis https://core.ac.uk/download/232526399.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[25]	0%	Менопауза — Википедия https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%83%D0%B7%D0%B0	Internet plyus qidiruv moduli
[26]	0%	Клинические рекомендации "Гиперплазия эндометрия" (утв. Министерством здравоохранения РФ, 2021 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/401483383	СПС Гарант: нормативно-правовая документация qidiruv moduli
[27]	0%	2016 Update on menopause MDedge ObGyn https://www.mdedge.com/obgyn/article/110031/menopause/2016-update-menopause	Internet plyus qidiruv moduli
[28]	0%	РЕЗУЛЬТАТЫ КАТАМНЕСТИЧЕСКОГО НАБЛЮДЕНИЯ ЗА ИСХОДАМИ ЮВЕНИЛЬНОГО РЕВМАТОИДНОГО АРТРИТА У ДЕТЕЙ. http://elibrary.ru/item.asp?id=39199135	Tarjima tekshiruv uz-ru qidiruv moduli
[29]	0%	Issue Information - TOC https://doi.org/10.1111/1471-0528.14342	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[30]	0%	Issue Information - TOC https://doi.org/10.1111/tog.12321	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[31]	0%	Metabolic syndrome in postmenopausal women http://wchjournal.com/upload/iblock/cfd/cfd854c3d81032d29061b471a2cf4ec8.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[32]	0%	Ожирение и репродуктивная функция у женщин: эпигенетические и сомато-психологическ ие особенности – тема научной статьи по клинической медицине читайте бесплатно текст научно-исследователь ской работы в электронной библиотеке КиберЛенинка https://cyberleninka.ru/article/n/ozhirenie-i-reproduktivnaya-funktsiya-u-zhenschin-epigeneticheskie-i-somato-psihologicheskie-osobennosti	Internet plyus qidiruv moduli
[33]	0%	ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ ПЕЧЕНИ В ПЕРИОД ПОЗДНЕЙ РЕКОНВАЛЕСЦЕНЦИИ ГЛПС. http://elibrary.ru/item.asp?id=9278977	Tarjima tekshiruv uz-ru qidiruv moduli
[34]	0%	Копасов, Андрей Евгеньевич Патогенетическое обоснование влияния ожирения на осложнения после абдоминопластики : диссертация ... кандидата медицинских наук : 3.3.3. Москва 2021 http://dlib.rsl.ru/rsl0101000000/rsl01010919000/rsl01010919699/rsl01010919699.pdf	RDk to'plami qidiruv moduli
[35]	0%	ОСОБЕННОСТИ СОСТОЯНИЯ ЗДОРОВЬЯ ЖЕНЩИН ЗРЕЛОГО ВОЗРАСТА - Современные проблемы науки и образования (научный журнал) https://science-education.ru/ru/article/view?id=26127	Internet plyus qidiruv moduli
[36]	0%	ОСОБЕННОСТИ СОСТОЯНИЯ ЗДОРОВЬЯ ЖЕНЩИН ЗРЕЛОГО ВОЗРАСТА - Современные проблемы науки и образования (научный журнал) https://science-education.ru/ru/article/view?id=26127	Internet plyus qidiruv moduli
[37]	0%	RUS1261454	Universitetlar halqasi qidiruv moduli
[38]	0%	RUS1274079	Universitetlar halqasi qidiruv moduli
[39]	0%	RUS1275856	Universitetlar halqasi qidiruv moduli
[40]	0%	Atypical endometrial polyps and the incidence of endometrial cancer: a retrospective cohort study https://doi.org/10.1111/1471-0528.16194	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[41]	0%	https://www.sechenov.ru/upload/iblock/33e/Berikhanova_-_kopiya.pdf https://www.sechenov.ru/upload/iblock/33e/Berikhanova_-_kopiya.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[42]	0%	Бериханова, Румиса Рамзановна Комплексная нелекарственная коррекция климактерических расстройств у пациенток с метаболическим синдромом : диссертация ... доктора медицинских наук : 14.03.11 Москва 2020 http://dlib.rsl.ru/rsl0101000000/rsl01010257000/rsl01010257645/rsl01010257645.pdf	RDk to'plami qidiruv moduli
[43]	0%	https://www.endocrin centr.ru/sites/default/files/specialists/science/dissertation/paneвина_diss.pdf https://www.endocrincentr.ru/sites/default/files/specialists/science/dissertation/paneвина_diss.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[44]	0%	https://www.endocrin centr.ru/sites/default/files/specialists/science/dissertation/paneвина_diss.pdf https://www.endocrincentr.ru/sites/default/files/specialists/science/dissertation/paneвина_diss.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[45]	0%	Власина, Анастасия Юрьевна Качество жизни и комплексная реабилитация пациенток с пограничными опухолями яичников : диссертация ... кандидата медицинских наук : 14.01.01 Москва 2020 http://dlib.rsl.ru/rsl0101000000/rsl01010256000/rsl01010256114/rsl01010256114.pdf	RDk to'plami qidiruv moduli
[46]	0%	Альтернативные подходы к ведению пациенток с менопаузальными расстройствами – тема научной статьи по клинической медицине читайте бесплатно текст научно-исследователь ской работы в электронной библиотеке КиберЛенинка https://cyberleninka.ru/article/n/alternativnyye-podhody-k-vedeniyu-patsientok-s-menopauzalnyimi-rasstroystvami	Internet plyus qidiruv moduli
[47]	0%	Особенности показателей физического состояния женщин второго периода зрелого возраста (35-55 лет) - Фитнес портал http://fitness-port.com.ua/nauchnyj-fitness/2074-osobennosti-pokazatelej-fizicheskogo-sostoyaniya-zhenshchin-vtorogo-perioda-zrelogo-vozrasta-35-55-let.html	Internet plyus qidiruv moduli
[48]	0%	Normal Level of Cholesterol - Types, Indications - Rxharun https://rxharun.com/normal-level-of-cholesterol-types-indications/	Internet plyus qidiruv moduli
[49]	0%	NEOVADIOL: ТАРГЕТНЫЙ УХОД ЗА КОЖЕЙ НА РАЗНЫХ ЭТАПАХ МЕНОПАУЗЫ https://www.cmjournal.ru/blogs/mezhdunarodnye-publikatsii-i-novosti/neovadiol-targetnyy-uhod-za-kozhey-na-raznyh-etapah-menopauzy	Internet plyus qidiruv moduli
[50]	0%	Самаідэнтыфікацыя асобы ў "малой" прозе М.Гарэцкага і Л.Андрэева http://dep.nlb.by/jspui/handle/nlb/54941	BMK dissertatsiyalari qidiruv moduli

[51]	0%	https://core.ac.uk/download/pdf/286032192.pdf https://core.ac.uk/download/pdf/286032192.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[52]	0%	Вакарева, Виктория Викторовна Функциональное состояние кардиоваскулярной системы у женщин после индукции суперовуляции при экстракорпоральном оплодотворении : диссертация ... кандидата медицинских наук : 14.01.05 Санкт-Петербург 2021 http://dlib.rsl.ru/rsl0101000000/rsl01010257000/rsl01010257718/rsl01010257718.pdf	RDk to'plami qidiruv moduli
[53]	0%	Формирование исследовательской компетенции студентов в рамках системы дополнительного образования. http://elibrary.ru/item.asp?id=42318504	eLIBRARY.RU qidiruv moduli
[54]	0%	Проектирование образовательного процесса при реализации ФГОС основного и среднего общего образования в обучении математике. http://elibrary.ru/item.asp?id=42674879	eLIBRARY.RU qidiruv moduli
[55]	0%	О МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОФИЗИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ИНСТИТУТЕ НАУК О ЗЕМЛЕ ЮФУ. http://elibrary.ru/item.asp?id=35376890	eLIBRARY.RU qidiruv moduli
[56]	0%	Эффективность предварительного расследования: критерии и проблемы обеспечения (Н.В. Машинская, журнал "Вестник Московской академии Следственного комитета Российской Федерации", N 4, октябрь-декабрь 2021 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/76882262	Garant AHT qidiruv moduli
[57]	0%	Информационно-психологическая безопасность как межродовой объект уголовно-правовой охраны (Р.Н. Ключко, журнал "Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения", N 6, ноябрь-декабрь 2021 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/77169501	Garant AHT qidiruv moduli
[58]	0%	Методика расчета риска существенных искажений с учетом принципов международных стандартов аудита (Н.В. Алтухова, журнал "Вестник профессиональных бухгалтеров", N 6, ноябрь-декабрь 2016 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/57235001	Garant AHT qidiruv moduli
[59]	0%	Российская молодежь на рынке труда: экономическая активность и проблемы трудоустройства в мегаполисе https://www.book.ru/book/922026	Elektron-kutubxona tizimlari qidiruv moduli
[60]	0%	Клинические рекомендации "Коксартроз" (утв. Министерством здравоохранения РФ, 2021 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/402788326	СПС Гарант: нормативно-правовая документация qidiruv moduli
[61]	0%	Т. 3, № 1 http://emll.ru/find?idb=17&ID=RUCML-BIBL-0001434149	Tabobat qidiruv moduli
[62]	0%	Новая «ЭРА» в диагностике тяжелой бронхиальной астмы: теперь в канале Телеграм http://himedtech.ru/news/novaya-era-v-dagnostike-tyazhelyoy-bronkhialnoy-astmy-teper-v-kanale-telegram.html	Rossiya va MDH OAVlari qidiruv moduli
[63]	0%	Need for Migraine/Perimenopausal Research https://doi.org/10.1111/head.13406	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[64]	0%	Улучшение качества жизни пациенток в пери- и постменопаузе Доброхотова Ю.Э., Боровкова Е.И., Нариманова М.Р. «ПМЖ» №26 от 01.12.2017 https://www.rmj.ru/articles/ginekologiya/Uluchshenie_kachestva_ghizni_pacientok_v_peri_i_postmenopauze/	Internet plyus qidiruv moduli
[65]	0%	Приглашаем посетить выставку литературы "Женское здоровье" http://kirov.bezformata.ru/listnews/vistavku-literaturi-zhenskoe-zdorove/58780246/	Rossiya va MDH OAVlari qidiruv moduli
[66]	0%	Управление конкурентоспособностью города на основе маркетинговых технологий (на примере г.Бреста) http://dep.nlb.by/jspui/handle/nlb/55388	BMK dissertatsiyalari qidiruv moduli
[67]	0%	Капитанова, Ольга Владимировна Оптимизация диагностики патологических состояний эндометрия у пациенток в пери- и постменопаузе диссертация ... Кандидатская Медицинские науки : 3.1.4. Москва 2021 http://dlib.rsl.ru/rsl0101000000/rsl01010929000/rsl01010929663/rsl01010929663.pdf	RDk to'plami qidiruv moduli
[68]	0%	Semeniv2.pdf http://intjournal.ru/wp-content/uploads/2021/08/Semeniv2.pdf	Internet plyus qidiruv moduli
[69]	0%	Гиперпластические процессы эндометрия: новый взгляд на проблему uMEDp https://umedp.ru/articles/giperplasticheskie_protsessy_endometriya_novyy_vzglyad_na_problemu.html	Internet plyus qidiruv moduli
[70]	0%	Кузьменко, Владимир Павлович Модели и методики обеспечения качества светодиодных осветительных приборов : диссертация ... кандидата технических наук : 05.02.23 Санкт-Петербург 2021 http://dlib.rsl.ru/rsl0101000000/rsl01010870000/rsl01010870184/rsl01010870184.pdf	RDk to'plami qidiruv moduli
[71]	0%	Риск тромбозов и экстракорпоральное оплодотворение Грандоне Акушерство, Гинекология и Репродукция https://www.gynecology.su/jour/article/view/1246?locale=ru_RU	Internet plyus qidiruv moduli
[72]	0%	№ 12 http://emll.ru/find?idb=17&ID=RUCML-BIBL-0001469278	Tabobat qidiruv moduli
[73]	0%	RUS2213350	Universitetlar halqasi qidiruv moduli
[74]	0%	115471 http://biblioclub.ru/index.php?page=book_red&id=115471	Elektron-kutubxona tizimlari qidiruv moduli
[75]	0%	Вторичная перегрузка железом: сопоставление клинических, морфологических и генетических характеристик http://dep.nlb.by/jspui/handle/nlb/26212	BMK dissertatsiyalari qidiruv moduli
[76]	0%	Артериальная гипертензия. Ключи к диагностике и лечению http://www.studentlibrary.ru/doc/ISBN9785970410264-0000.html	Tabobat qidiruv moduli
[77]	0%	Артериальная гипертензия. Ключи к диагностике и лечению http://www.studentlibrary.ru/doc/ISBN9785970410264-0000.html	Tabobat qidiruv moduli
[78]	0%	Metformin Monotherapy Downregulates Diabetes-Associated Inflammatory Status and Impacts on Mortality https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fphys.2019.00572	Rossiya va MDH OAVlari qidiruv moduli
[79]	0%	Inverse association between altitude and obesity: A prevalence study among andean and low-altitude adult individuals of Peru https://doi.org/10.1002/oby.21401	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[80]	0%	Midwives' Management during the Second Stage of Labor in Relation to Second-Degree Tears—An Experimental Study https://doi.org/10.1111/birt.12267	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[81]	0%	Клинические рекомендации "Преждевременные роды" (утв. Министерством здравоохранения РФ, 2020 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/75051372	СПС Гарант: нормативно-правовая документация qidiruv moduli
[82]	0%	IV KURS TALABALARI UCHUN FAKULTET TERAPIYA FANIDAN O`QUV USLUBIY MAJMUA – Факультет ва госпитал терапия №2 https://therapy.medped.tma.uz/uz/archives/1848	Internet plyus qidiruv moduli
[83]	0%	IV KURS TALABALARI UCHUN FAKULTET TERAPIYA FANIDAN O`QUV USLUBIY MAJMUA – Факультет ва госпитал терапия №2 https://therapy.medped.tma.uz/uz/archives/1848	Internet plyus qidiruv moduli
[84]	0%	http://repository.tma.uz/jspui/bitstream/1/71271/SUYAK-MUSHAK%20TIZIMI%20SEMIOTIKASI%20oquv-uslubiy%20qollanma.pdf http://repository.tma.uz/jspui/bitstream/1/71271/SUYAK-MUSHAK%20TIZIMI%20SEMIOTIKASI%20oquv-uslubiy%20qollanma.pdf	Internet plyus qidiruv moduli

[85]	0%	Клинические рекомендации "Преждевременные роды" (утв. Министерством здравоохранения РФ, 2020 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/75051372	СПС Гарант: нормативно-правовая документация qidiruv moduli
[86]	0%	Предменструальный синдром: клиника, диагностика, фитотерапия (клиническая лекция). http://elibrary.ru/item.asp?id=44142999	eLIBRARY.RU qidiruv moduli
[87]	0%	Т. 18, № 2 http://emll.ru/find?iddb=17&ID=RUCML-BIBL-0001453470	Tabobat qidiruv moduli
[88]	0%	Технологические особенности и перспективы использование растительных белков в индустрии питания. Часть 2. Способ снижения антипитательных свойств растительного сырья https://e.lanbook.com/journal/issue/311511	Elektron-kutubxona tizimlari qidiruv moduli
[89]	0%	Medium-term outcomes for primary native tissue reconstructive surgeries with and without transobturator vaginal meshes in stress continent women with stage 3 or higher pelvic organ prolapse https://doi.org/10.1002/nau.24186	Wiley nashriyoti qidiruv moduli
[90]	0%	Методические рекомендации "Организация оказания медицинской помощи беременным, роженицам, родильницам и новорожденным при новой коронавирусной инфекции COVID-19" Версия 5 (утв. Министерством здравоохранения РФ 28 декабря 2021 г.) http://ivo.garant.ru/#/document/403319272	СПС Гарант: нормативно-правовая документация qidiruv moduli
[91]	0%		Shablon iboralar qidiruv moduli

**TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI OILAVIY TIBBIYOTDA
AKUSHERLIK VA GINEKOLOGIYA KAFEDRASI MAJLISI BAYONI /
KO'CHIRMASI**

№ 19

«25» 5 2023 yil
Toshkent sh.

Rais: professor: Prof. Najmutdinova D.K

Qatnashdilar: Barcha kafedra xodimlari:

Prof. Karimov A.X., prof. Magzumova N.M., dos. Ataxodjaeva F.A., dos. Sadikova D.R., dos. Yuldasheva D.Yu., dos. Siddixodjaeva M.A., Mamadalieva U.P., Shodieva X.T., Nazarova D.E., Axmedova G.A., Chorjeva G.Z., Djuraeva G.T., Sadullaeva U.A., Parvizi N.I., Kamilova I.A., Irnazarova D.X., Yangibaeva D.T., Gadoyeva D.X.

Kun tartibi:

1. Turli masalalar: o'zbek (lotin alifbosi) tillida «Metabolik sindromi bo'lgan ayollarda "Chortoq" mineral suvining samaradorligini klinik baholash» nomli uslubiy qo'llanmani ko'rib chiqish. Mualliflar: Najmutdinova D.Q. va hammualiflar.

Eshitildi:

Professor Karimov A.X., so'zga chiqib, TTA 2-son davolash fakulteti Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasini mudiri professor Najmutdinova D.Q. va hammualiflar tomonidan rus tillida tayyorlangan «Metabolik sindromi bo'lgan ayollarda "Chortoq" mineral suvining samaradorligini klinik baholash» nomli uslubiy qo'llanma bilan tanishtirdi. Uslubiy qo'llanmada berilgan ijobiy taqrizlar taqdim etildi (recenzentlar: professor, t.f.d. Karimova F.D., professor, t.f.d. Saidjalilova D.D.)

QAROR QILINDI:

TTA 2-son davolash fakulteti Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasini mudiri professor Najmutdinova D.Q. va hammualiflar tomonidan rus tillida tayyorlangan «Metabolik sindromi bo'lgan ayollarda "Chortoq" mineral suvining samaradorligini klinik baholash» nomli uslubiy qo'llanmada so'ngi ma'lumotlar keltirilganligi, shuningdek berilgan taqrizlar, fikr mulohazalar hamda takliflarni inobatga olib, darslik qoniqarli deb topildi, uni bosqichlarda muhokama qilishga tavsiya etilsin.

Rais: *prof, t.f.d.*

Kotiba:

Najmutdinova D.K.

Yangibaeva D.T.

**TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI “ONALIK VA BOLALIKNI
MUHOFAZA QILISH” BO‘YICHA MUAMMOLAR HAY‘ATI MAJLISI
BAYONNOMASIDAN KO‘CHIRMA**

№ 9

2023 yil 11 may
Toshkent sh.

Rais: t.f.d., prof: Najmutdinova D.K.

Kotiba: PhD, ass. Irnazarova D.X.

Qatnashdilar: professor, t.f.d. – Bobomuratov T.A., Babadjanova G.S., Karimov A.X., Magzumova N.M., Karimjanov I.A., Xolmatova B.T., Shukurov F.E., Saidjalilova D.D., Mirraximova M.X., Raxmanova L.K, dotsentlar, t.f.d. – Abdullaeva L.M., Bekbaulieva G.N., Yuldasheva D.Yu., Nurmatova N.F.

Kun tartibi: o‘zbek tilida tayyorlangan “Metabolik sindromi bo‘lgan ayollarda *"CHORTOQ"* mineral suvining samaradorligini klinik baholash” uslubiy tavsiyanomasi. Mualliflar: Najmutdinova D.K. va hammualliflar.

Eshitildi: Hay‘at raisi prof. Najmutdinova D.K. so‘zga chiqdilar: TTA Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasida xodimlari Najmutdinova D.K. va hammualliflar tomonidan o‘zbek tilida tayyorlangan “Metabolik sindromi bo‘lgan ayollarda *"CHORTOQ"* mineral suvining samaradorligini klinik baholash” nomli uslubiy tavsiyanomasi bilan tanishtirdi. Uslubiy tavsiyanomaga berilgan ijobiy taqrizlar taqdim etildi (Taqrizchilar: Saidjalilova D.D. – TTA akusherlik va ginekologiya kafedrasida professori, t.f.d.; Karimova F.D. – TXKMRRM akusherlik va ginekologiya №2 kafedrasida mudiri, t.f.d., professor). Taqrizlar ijobiy.

Qaror qilindi: TTA Oilaviy tibbiyotda akusherlik va ginekologiya kafedrasida xodimlari Najmutdinova D.K. va hammualliflar tomonidan o‘zbek tilida tayyorlangan “Metabolik sindromi bo‘lgan ayollarda *"CHORTOQ"* mineral suvining samaradorligini klinik baholash” nomli uslubiy tavsiyanomasi Ilmiy Kengashda ko‘rib chiqishga tavsiya etilsin.

Hay‘ati raisi, t.f.d., prof.:

Kotiba, PhD, ass.:

Najmutdinova D.K.

Irnazarova D.X.

D.K. Najmutdinova va hammualliflarning “Metabolik sindromli ayollarda “Chortoq” mineral suvining klinik samaradorligini baholash” mavzusidagi uslubiy tavsiyanomasiga

TAQRIZ

Metabolik sindrom buzilishlar kombinatsiyasi sifatida ko‘riladi va yurak qon tomir tizimi va qandli diabet rivojlanish xavfini ortishi bilan birgalikda keladi. Hozirgi kunda mutaxassislar tomonidan metabolik sindromning bir necha tariflari faqrlanadi. Xalqaro diabet federatsiyasi (IDF) 2005- yilda JSST va NCEPATP III ning talablariga mos keluvchi metabolik sindromning qayta ko‘rib chiqilgan tarifini taklif qildi. Unda visseral semizlikni metabolik sindromning asosiy belgisi sifatida muhimligiga urg‘u berilgan. IDF qorin aylanasi o‘lchash orqali aniqlanadigan visseral semizlikni diagnostikaning asosiy sharti hisoblanadi. Visseral semizlik mintaqaviy tadqiqotlarda bel atrofi o‘lchovlari asosida har bir etnik populyatsiyada o‘ziga xos mezonlar yordamida aniqlangan.

Ushbu uslubiy tavsiyanomada mualliflar tabiiy fizik omillarning, xususan Chortoq mineral suvlarining turli funksional tizimlardagi adaptogenez jarayonlariga faollashtiruvchi ta’siri, organizmning zahiraviy imkoniyatlarini oshirish, shu sababli sanogenetik reaksiyalar salohiyatini tiklashga oid ma’lumotlarni taqdim etgan. metabolik reaksiyalarning gormonal ta’minotini faollashtirish. Aynan shu qulay terapevtik ta’sir ularni metabolik sindromda qo‘llash imkonini beradi.

Tekshiriluvchilarni guruhlarga taqsimlash uchun mualliflar oddiy randomizatsiya usulidan foydalanganlar. Jami 60 nafar bemor tekshirildi, ulardan 30 nafari asosiy guruhni, 30 nafari esa taqqoslash guruhini tashkil etdi. Asosiy guruhdagi moddalar almashinuvi buzilgan bemorlar endokrinolog va ginekolog tomonidan tavsiya etilgan dori-darmonlarni Chortoq shifobaxsh mineral suvi bilan birgalikda 300-400 ml dan kuniga 3 mahal ovqatdan oldin 30 kun davomida qabul qilganlar. Taqqoslash guruhi esa endokrinolog va ginekolog tomonidan tavsiya etilgan standart terapiyani olganlar. Davolashdan oldin va keyin qonning elektrolitlar tarkibi va lipid spektri bo‘yicha tadqiqot o‘tkazilgan.

Klinik tekshiruvga metabolik buzilishi mavjud reproduktiv va perimenopauza yoshidagi gipoterioz, semizlik, qandli diabet, hamda klimakterik davr belgilari kuzatilgan ayollar qamrab olingan. Barcha bemorlar endokrinolog, ginekolog va gastroenterolog ko'rigidan o'tganlar. To'liq klinik tekshiruvlardan so'ng metabolik buzilish va oshqozon ichak tizimi patologiyalari va perimenopauzal davrga xos belgilar aniqlandi: semizlik, shish, tasirchanlik, ko'p terlash, kuchsizlik/uyquchanlik, jig'ildon qaynashi, kekirish, qabziyat. Bemorlarning umumiy ahvoli, AQB, Ps, TVI, SA, QA baholandi, qorin bo'shlig'i va qalqonsimon bez UTT amalga oshirildi, qon elektrolidlar tarkibi va yog' fraksiyalari ko'rsatkichlari aniqlandi.

Olib borilgan davo samaradorligi mualliflar tomonidan kasallik belgilarining yo'qolishi va laborator-instrumental tekshiruvlarning normallasishi orqali baholangan. "Chortoq" davolovchi mineral suvi bilan birgalikda olib borilgan kompleks davo kontrol guruhga qaraganda kompleks davoning nafaqat klinik belgilarining, balki laborator ko'rsatkichlarning yaxshilashuviga olib kelishini ko'rsatdi. Samaradorlikning o'rtacha effektivligi ballarda $2,9 \pm 0,01$ bo'ldi. "Chortoq" davolovchi mineral suvining ko'tariluvchanligi $3,9 \pm 0,1$ ballni tashkil qildi. Mualliflar tomonidan amalga oshirilgan tekshiruv metabolik sindromli bemorlar qon yog' fraksiyalari va elektrolidlari tarkibi normallasishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Umumiy qilib aytganda ularning hayot sifatida ijodiy o'zgarishlarga olib keldi.

Ushbu uslubiy qo'llanma samarali, ilmiy isbotlangan va amaliyotga tadbiiq qilish uchun qulay hisoblanadi. Taqdim etilgan muammoning dolzarbligini, taqdim etilgan ma'lumotlarning ilmiy va amaliy ahamiyatini va tadqiqot natijalarini hisobga olgan holda, Najmutdinova D.Q. va hammualliflarning "Metabolik sindromli ayollarda "Chortoq" mineral suvining klinik samaradorligini baholash" mavzusida uslubiy tavsiyanomasini keyingi bosqichlarda ko'rib chiqishni tavsiya qilaman.

Toshkent tibbiyot akademiyasi
Akusherlik va ginekologiya kafedrasii
professori, t.f.d.:

D.K. Najmutdinova va hammualliflarning “Metabolik sindromli ayollarda
“Chortoq” mineral suvining klinik samaradorligini baholash” mavzusidagi uslubiy
tavsiyanomasiga

TAQRIZ

Bolalik yoshidagi semizlik va erta menarxe, katta yoshda kuzatiluvchi semizlikning kuchli prediktorlaridan biri hisoblanadi, bundan tashqari shahar sharoitida yashash, ta’lim darajasining pastligi, yuqori paritet, erta yoshdagi turmush, oilaviy anamnezda semizlik va jismoniy aktivlikning kamligi keyinchalik kuzatilishi mumkin bo‘lgan semizlikning darakchilari bo‘lib hisoblanadi. Ammo, Jahon sog‘liqni saqlash tashkilotining (JSST) so‘ngi ma’lumotlariga ko‘ra odam organizmidagi genlarning 20%i bizning sog‘ligimizni nazorat qiladi, 50%i esa hayot tarziga (ovqatlanish ratsioni, hamda psixologik muammolar) bog‘liq hisoblanadi. 2014-yilda JSST vazn ortishining oldini olish bo‘yicha tavsiyalar bilan “Semizlik va ortiqcha vazn” nomli byulletenini nashr etdi – jismoniy yuklama haftasiga 150 min. klimakterik yoshdagi ayollarning yarmidan ko‘pida arterial gipertenziya kuzatiladi, ularning 57%ida gipertoniya kasalligining og‘irlashgan shakli mavjud. Arterial gipertenziya metabolik sindromning dastlabki klinik belgilaridan biri bo‘lib hisoblanadi. Semizlik va arterial gipertenziyaning o‘zaro bog‘liqligi Framingem tekshiruvida o‘z isbotini topgan.

Metabolik sindromni davolashda turli usullar farqlanadi. Og‘ir shakldagi abdominal semizlik yog‘larni lipoektomiya yoki liposaksiya yo‘li bilan olib tashlash hisoblanadi. Oshqozon, ichak, ichak tutqichining bir qismini olib tashlash, yoki ovqat massalarinign yanada tezroq evakuatsiyasini taminlash maqsadida anastamozlar yaratish singari xirurgik operatsiyalar ham mavjud. Ammo bu amaliyotlarning hech biri tiklovchi davolash usuliga kirmaydi. Metabolic va funksional buzilishlar ushbu usullar orqali o‘z holiga qaytmaydi va bemorlar yana ortiqcha vazn yig‘ishda davom etadilar.

Ma’lum bo‘ldiki, metabolik sindromli hamda uglevod almashinuvi buzilishi bor bemorlar kompleks kurort davosi patogenik yo‘nalishda bo‘lib, gormonlar jarayonlarga aktiv ta’sir ko‘rsatadi.

Mualliflar metabolik sindromi mavjud bo'lgan ayollarda "Chortoq" mineral suvining klinik samaradorligi hamda o'zlashtirilishini o'rganishni maqsad qilganalar.

Ikkita parallael guruhlarda ochiq, nazorat qilinuvchi, randomizirlangan tekshiruv amalga oshirilgan. Asosiy guruhga kiruvchi metabolic sindromli ayollarga "CHORTOQ MINERAL WATER" MChJ QK, Uzbekiston, Namangan tomonidan ishlab chiqarilgan "*Chortoq*" mineral suvi 30 kun davomida uch mahal ovqatdan oldin 300-400 ml.dan kompleks terapiya davomida tavsiya qilingan. Nazorat guruhi esa endokrinolog va ginekolog tomonidan tavsiya etilgan standart davo qabul qilishgan.

Klinik tekshiruvga metabolik buzilishi mavjud reproduktiv va perimenopauza yoshidagi gipoteroz, semizlik, qandli diabet, hamda klimakterik davr belgilari kuzatilgan ayollar qamrab olingan. Barcha bemorlar endokrinolog, ginekolog va gastroenterolog ko'rigidan o'tganlar. To'liq klinik tekshiruvlardan so'ng metabolik buzilish va oshqozon ichak tizimi patologiyalari va perimenopauzal davrga xos belgilar aniqlangan: semizlik, shish, tasirchanlik, ko'p terlash, kuchsizlik/uyquchanlik, jig'ildon qaynashi, kekirish, qabziyat. Bemorlarning umumiy ahvoli, AQB, Ps, TVI, SA, QA baholangan, qorin bo'shlig'i va qalqonsimon bez UTT amalga oshirilgan, qon elektrolidlar tarkibi va yog' fraksiyalari ko'rsatkichlari aniqlangan.

"Chortoq" davolovchi mineral suvi bilan birgalikda olib borilgan standart davo yaxshi o'zlashtirishni ko'rsatgan.

Olib borilgan davo samaradorligi mualliflar tomonidan kasallik belgilarining yo'qolishi va laborator-instrumental tekshiruvlarning normallasishi orqali baholandi "Chortoq" davolovchi mineral suvi bilan birgalikda olib borilgan kompleks davo kontrol guruhga qaraganda kompleks davoning nafaqat klinik belgilarning, balki laborator ko'rsatkichlarning yaxshilashuviga olib kelishini ko'rsatgan. Samaradorlikning o'rtacha effektivligi ballarda $2,9 \pm 0,01$ bo'lgan. "Chortoq" davolovchi mineral suvining ko'tariluvchanligi $3,9 \pm 0,1$ ballni tashkil qilgan.

Mualliflar tomonidan amalga oshirilgan tekshiruv metabolik sindromli bemorlar qon yog' fraksiyalari va elektrolidlari tarkibi normallasishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Umumiy qilib aytganda ularning hayot sifatida ijodiy o'zgarishlarga olib kelgan.

Ushbu uslubiy qo'llanma samarali, ilmiy isbotlangan va amaliyotga tadbiq qilish uchun qulay hisoblanadi. Taqdim etilgan muammoning dolzarbligini, taqdim etilgan ma'lumotlarning ilmiy va amaliy ahamiyatini va tadqiqot natijalarini hisobga olgan holda, Najmutdinova D.K. va hammualliflarning "Metabolik sindromli ayollarda "Chortoq" mineral suvining klinik samaradorligini baholash" mavzusida uslubiy tavsiyanomasini keyingi bosqichlarda ko'rib chiqishni tavsiya qilaman.

TXKMRM Akusherlik va
ginekologiya kafedrası mudiri,
t.f.d., professor:

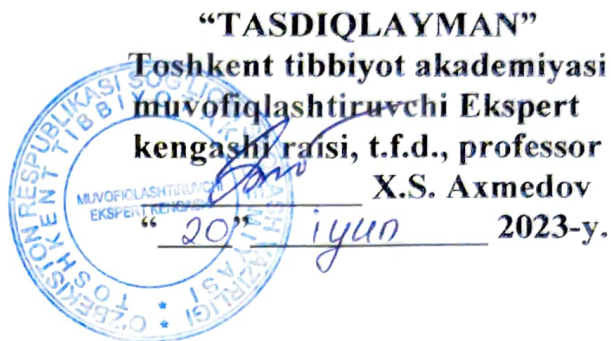
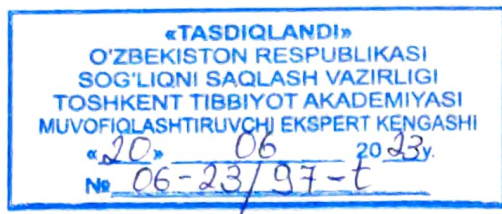
F.D. Karimova

Imzosini
tasdiqlayman TXKMRM
Kadrlar bo'limi boshlig'i

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI**

**D.K.Najmutdinova, D.T.Qayumova, X.T.Shodieva,
G.Z.Choriyeva, M.A.Sidikxodjayeva**

**“METABOLIK SINDROMLI AYOLLARDA “CHORTOQ” MINERAL
SUVINING KLINIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH”**

(uslubiy tavsiyanoma)

Toshkent-2023